

15. 04. 2016

Manager

Stran/Termin: 34

Naslov: Butnskala skozi čas, od kamene dobe, to pa je ideja

Naklada: 3.500,00

Avtor: Tina Bernik

Površina/Trajanje: 780,63

Rubrika/Oddaja: ITD.

Žanr: INTERVJU

Gesla: BUTNSKALA, PREŠERNOVO GLEDALIŠČE KRANJ

itd.

Butnskala

skozi čas, od kamene dobe, to pa je ideja

Marko Derganc – Dergi, soavtor legendarne radijske igre Butnskala, o tem, kako bi jo lahko predstavili za današnji čas, o svojem ustvarjanju, mistiki, šalah ...

Tina Bernik

Pogovor z Markom Dergancem – Dergijem je kot prevračanje v centrifugi pralnega stroja. Absurdi, mistika, spomini, šale in dovtipi, resnice in neresnice sestavljajo le delček velikega vesolja vsestranskega umetnika, ki je že zdavnaj ugotovil, da je pomembno zgolj biti. In medtem ko se sami butamo z glavo v zid ali, če hočete, v skalo, ker se je toliko tega, kar je ustvaril, izgubilo, izbrisalo ali presnelo, Dergi mirno sedi nekje ter opazuje in občuduje svet. Ker namreč: »Sebe sem vedno okarakteriziral kot bikca Ferdinanda. Jaz sem bikec Ferdinand, ki raje sedi pod drevesom in vonja cvetlice, kot da bi se šel boriti in razkazovati svojo moč v areno, ker sem ugotovil, da kdor hoče živeti srečno, živi skrito. Manj kot si na ogled drugim, bolje je.«

Pred kratkim je na oder Prešernovega gledališča Kranj in Slovenskega mladinskega gledališča prišla predstava Butnskala. Kako vam je všeč?

Nisem teaterski človek in tudi nisem ničesar pričakoval, ker sem za teater že zdavnaj izgubil interes. Ko sem končal s teatrom absurda, s katerim sem se ukvarjal v sedemdesetih letih, sem videl, da se ne da več kaj dosti narediti in da se stvari samo še ponavljajo. Teater je medij, ki je v zatonu, saj nima več teže za moderno družbo. Družba se nenehno spreminja, enako pa bi se moral spreminjati teater. V gledališču so vedno preveč govorili, tako da je bil teater zame vedno udarec, film pa dotik. Film je bolj intimen in tudi Butnskala bi bila, če bi jo snemal jaz, narejena tako, kot je treba. Saj mi

Ker je bila to kulturna radijska igra in je požela svojo slavo že v osemdesetih letih, je nemogoče, da bi bila potem kulturna tudi predstava.

je Štih (Bojan, op. a.) rekel, naj jo režiram, samo študij filmske režije naj končam, ampak sem bil nenehno pribit in v čisto drugem stanju in sem mu pač rekel, da ne bom diplomiral iz filmske režije, zato da bom lahko režiral Butnskala, in da naj jo režira kar Franci Slak. In jo je pač režiral on.

Kako hitro vam je bilo žal?

Sploh mi ni bilo žal, ker nisem imel namena snemati filma. Scenarij sta delala Filipčič (Emil, op. a.) in Slak, na koncu pa je Slak sam napisal snemalno knjigo, jaz pa sem se kot vedno postavil v vlogo opazovalca, na stranski tir. Vedno, tudi kadar sem bil s prijatelji, sem sebe dal v ozadje. Nikoli nisem hotel biti frontman, nikoli nisem hotel biti v ospredju, na odru, ker me je bilo sram.

Šli pa ste v igro.

Ne, nisem šel. Razen ko smo igrali z Rozo v Kudu France Prešeren.

Igrali ste tudi v filmih.

Filmi so nekaj drugega. V filmu sem igral, ker so me najemali, ampak sem bil vedno pijan. Za film mi ni bilo mar. Talent imam, tisto sem pač odigral, in čao. Včasih sem celo rekel, da ne potrebujem honorarja in naj mi dajo kar flašo šnopsa. Sploh nisem imel odnosa do tega. Tudi na televiziji je bilo tako. Povsod so me vlačili, jaz pa se nisem kaj dosti zavedal, ker se mi je zdelo vse nekam z levo roko. Nikoli se mi ni zdel tako pomemben noben film ali pa sem takoj videl, da je napačen režiser, da je brezvezen scenarij ... Pri Butnskali sem bil trezen in sem užival, ko sem

JURE MAKOVEC

igral, ampak ko sem videl film, sem bil razočaran. Pravzaprav nisem bil razočaran, ampak me ni prepričal. Bil je zmešan, popolnoma zmešan. Toliko pa sem bil vendarle priseben, da vem, da je Slak dramaturško ubral popolnoma napačno pot, ker sem se že iz teatra absurda naučil, da se absurden tekst, če hočeš, da ima svojo težo in da učinkuje, mora izvajati strogo realistično, resno, ne pa da absurden tekst pokažeš na absurden način, ker potem pride do kratkega stika, in zato Butnskala ni delovala. Posamezne sekvence so bile super, ampak kot celota ni šla skupaj. S koncem je sicer nastalo neko

sporočilo, ker je Slak tako hotel, drugače pa je bila to Slakova Butnskala. To je njegov film. On je to tako videl in vzel radijsko igro za izhodišče ter se ni trudil, da bi sledil scenosledu igre, zato so bili fani radijske igre razočarani. Ampak to ni bistveno. Bistveno je, da je Tauferjeva predstava spet Tauferjeva predstava.

Ste razočarani?

Ne, niti slučajno. Normalno, da sem pričakoval, da bo narejena drugače. Minilo je 35 let, gre za drug čas, drug medij. Taufer (Vito, op. a.) in igralci so dali vse od sebe, da bi imeli sporočilo za današnji čas, kar pa seveda ni tako enostavno, predvsem zato, ker niso delali po navadnem tekstu, ampak ker je bila to kulturna radijska igra in je požela svojo slavo že v osemdesetih letih. Nemogoče je, da bi bila potem kulturna tudi predstava. Kulturna bi bila, če bi bila delana spontano, kot nov projekt, ki ne bi imel zveze z Butnskalom. Priredbe so vedno izjemno nevhvaležna naloga, ker tisti, ki poznajo matrico, potem nekaj pričakujejo, takoj ko nekaj pričakuješ, pa si razočaran. Jaz sem dopustil vse možnosti in nisem ničesar pričakoval, predstava pa sama po sebi deluje čisto normalno in se mi zdi kakovostna. ▶

■ Ko smo se naveličali starih posnetkov, smo nove presneli kar čez, tako da sem ohranil samo Kmete in Tekmovanje družin za značko Trimčka v Kranjski Gori, ko ena med smukom rodi otroka, potem pa z njim na ramenih kot prva prismoča v cilj.

itd.

Obstaja kakšen medij, skozi katerega bi Butnaskalo predstavili mlajši generaciji?

Tudi film je izgubil svoj šarm, ker je medij preslaboten. Jaz sem na LSD že v sedemdesetih letih videl, da nima smisla snemati filmov, ker sem prostor dojemal večdimenzionalno. Film ti čisto nič več ne sporoča. Meni noben film ne more nič povedati, ker skozi teorijo mistike vem, da so vsa sporočila v meni. Iz mistike vem, da je pomembno platno, ne slike. Sicer pa ne vem, zakaj bi sploh še ponavljali Butnaskalo. Že to, da sem naredil strip, se mi je zdelo skoraj odveč. Bistvo, zakaj je Butnaskala postala slavna, je bilo butanje v skalo, pa čisto nič drugega. Če bi si ljudje metali torte v glavo in bi bila ista zgodba, ne bi bilo nobenega buma. Absurdnost tega, da se z glavo zaletavamo v skalo, pa je bila takrat smešna v božjo mater. Zares pa sem morda vzel tisti dovtip iz Šiške, da manjka samo še balet. Zdi se mi, da bi bila Butnaskala za današnji čas edinstveno prezentirana skozi sodobni ples. Lahko bi bili uporabljeni vsi tipi plesov, od klasičnega plesa do tanga, kankana do rokenrola. Butnaskala skozi čas, od kamene dobe, vidiš, to pa je ideja. Pa moral bi biti spektakel.

Butnaskale se je sicer, kot ste rekli v enem od intervjujev, spomnil Blaž Ogorevc.

Neee, to sem takrat rekel zanalašč. Ogorevc naj bi rekel, da se je Butnaskale domislil Filipčič, ko sta se leta 1974 sprehajala po pokopališču. To bi morali vprašati Filipčiča. Midva s Filipčičem sva si Butnaskalo izmislila leta '79. Ogorevc fantazira, zato sem zanalašč rekel, da se je tega spomnil on.

Ampak to je potem pisalo tudi v časopisu.

Seveda. To je bila šala, ker je edina stvar, ki me zani-ma, provokacija naivnih ljudi. To sem delal z naj-večjim veseljem.

Že v začetku osemdesetih let, takoj po Butnskali, me je Miran Šubic peljal na Val 202, kjer sem bil predstavljen kot prvi slovenski genij in so takoj zazvonili telefoni, kje se me lahko dobi. Potem pa sem imel ob nedeljah dopoldne še oddajo Naši strokovnjaki čestitajo in pozdravljajo. To je bila pišurinja in smo se valjali po tleh od smeha. Ljudje so padali na finte sto na uro. Jaz sem igral vse strokovnjake, si zmišljeval vprašanja ljudi iz vse Slovenije in odgovore. Bil sem pravnik, zdravnik, avtoličar, kuhar, vse živo, takšne blaznosti ... Saj so tudi telefonirali v studio. Enkrat je klicala neka ženska iz kliničnega centra in rekla: *Dvajset let sem že zdravnica in vem, kaj so hemoroidi, kje ste pa dobili tega idiota in kje je doktoriral, pa ne vem. Sramota!*

JURIJ MAKOVEC

Na življenje, na umetnost, na vse sem vedno gledal kot na popolno svobodo. Tukaj ni ničesar, kaj se sme in česa ne.

Zakaj pa so vas minile takšne stvari?

Saj me niso. Nehal sem, ker so po desetih oddajah odkrili skrivnost. Ko so izvedeli, je bilo konec, ker bi se lahko metal ob tla, pa ne bi bilo več smešno.

Ampak radijska kariera bi bila za vas ...

To bi bilo sijajno, ampak je prenaporno. Bi prav tako nehal. Poglej Saša Hribarja. On je nastal zaradi Butnskale, čeprav ga nisem spustil v hišo, ko ga je Filipčič pripeljal na Golovec, ko sem še živel tam.

Zakaj?

Ker je zgledal tak idiot.

Vam je kaj žal?

Ne. Saj je on, ko sem bil enkrat gost v njegovi oddaji, povedal isto in sem se režal: Jebiga, zgledal si bik tako kot danes. Bik je bik. Je inteligenčen in ima smisel za oponašanje. Midva nisva oponašala nikogar.

Vidva sta igrala svoje like.

Jaz sem to naredil že leta '68, ko sem odpel 19 vlog dr. Keglerja, Filipčičevo dramo v treh dejanjih. Tam sem do konca izzivel vso svojo strast oživljanja in interpretiranja različnih dramskih likov. To je moje življenjsko delo in od takrat me ne zanima nič več. Takrat sem videl, da tekst, če ga berem, izpade slaboumen, in mi je kapnilo, kaj pa če bi ga odpel. Kegler je bil fenomenalen, ampak ni bil tako popularen. Mene Butnaskala sploh ni zanimala in sem leta '79 pozabil nanjo, ker sem pri njej bolj asistiral. Bila mi je zanimiva leta '81, ko smo v studiu posneli Helidonovo krajšo, boj zgoščeno različico, ki mi je bila še boljša, prva pa je bila snemana v živo in nikoli nisva nič krajšala, ponavljala.

Kako je Butnaskala sploh postala tako kultna?

Ne vem. To je bila ena v nizu najinih oddaj, ki sva jih začela snemati v začetku sedemdesetih pri meni doma in je drugače, kot sva jo posnela, sploh nisva mogla. Za naju je bilo to nekaj normalnega, samo da sva jo šla snemat na ulice. Butnaskala je imela samo to srečo, da je bila posneta za Radio Študent, da so jo ljudje slišali, drugače pa so bile kakšne še bolj odtrgane zadeve, ki smo si jih izmislili in jih posneli, na primer o tem, kako se je podrla vaška telovadnica v Velikih Laščah in je bilo 150 otrok na mestu mrtvih. (Začne citirati, op. a.) *Gremo tja. Aha, en je še živ. Kako se počutiš? Jah, čudno. Očeta in mamo maš še tle? Ne vem, kje sta, jaz pa tud ne vem, če bom še dolgo. Kje pa je direktor? Tam na njivi krompir okopava. Potem pa se je izkazalo, da je hišnik, ki mu niso hoteli povišati plače, spodkopaval zid, in je telovadni učitelj rekel: Veste, hišnik je spodkopaval zid. Ko*

je bla ura telovadbe, so se pa zidovi nagnili, narazen so šli in je streha, ker ni več čutila podpore, padla dol. Meni je mal trenirko priškrtno in sem hitr odskoču, otroc so bli pa na mestu mrtvi. No, in tak humor smo takrat gojili.

■ Kje pa so ti posnetki?

To smo sproti brisali, ko smo se jih naveličali. Tega smo imeli na desetine. Takrat smo imeli samo dva, tri kolute in smo, ko smo se naveličali starih posnetkov, nove presneli kar čez, tako da sem ohranil samo Kmete in Tekmovanje družin za značko Trimčka v Kranjski Gori, ko ena med smukom rodi otroka, potem pa z njim na ramenih kot prva prismočca v cilj.

■ Kaj pa se je zgodilo s scenarijem, po katerem ste hoteli posneti film z lutkami?

Gre za film Oči, glej. V redu je in ga bomo dali tudi na YouTube. Je bil tudi na raznih festivalih po svetu. Jaz sem ga režiral in igral glavno vlogo, v njem sta igrala tudi Roza in Mila Kačič, ki je igrala mamo, Silvan Omerzu pa je delal lutke. To je bil projekt, ki sva ga z Omerzujem imela dolgo časa. Najprej je bil planiran kot celovečerec, potem pa so ga podprli kot kratki film.

■ Vidim, da vas čaka veliko dela z raznoraznimi starimi posnetki.

Ne maram vleči ven preteklosti, moral bi narediti kaj novega, ampak sem sam po sebi prazen in nič ne naredim. Za vse, kar sem naredil, sem moral imeti esence. Čim sem pil in kadil, sem kar bruhal stvari, ker se je odprla blokada.

■ Kako to, da nista bolj sodelovala z Andrejem Rozmanom – Rozo?

Z Rozo sva delala skupaj v Kudu, na primer Krst pri Savici, Kabaret, z Gensko spremenjenim Prešernom sva hodila nastopat tudi po Sloveniji ...

■ Vam je to, da so vaju z Rozo, ko sta nastopala v reklamah 3x3, opisovali kot Stana in Olia, šlo na živce?

Ne, 3x3 so bile reklame.

■ Bil je tudi film Dergi in Roza v kraljestvu svizca.

Tisto je bilo pozneje. Takrat bi morali dati kasete s filmom na pumpe, pa bi jih vse prodali. Zaradi spora z VPK je bil film po enem tednu umaknjen iz Koloseja in ga sploh ni bilo več na sporedu. Škoda. To je idiotizem, ker je bil narejen za široke množice ljudi. V 12 letih sva z Rozo dejansko postala narodna komika.

■ Ste v tem uživali?

Ne, vsakič sem na snemanju prvih deset minut tulil na ekipo, potem pa smo začeli snemati. Šele na koncu

sem si rekel, kaj delaš, kaj ti je, to so reklame in se ne moreš iti Monty Pythona in absurdnega humorja. Kakšni štos so se mi zdeli neinteligentni, ampak so bili delani za folk, so bili pa narejeni kvalitetno. Jih imam doma, ker so jih izdali na kaseti, zdaj pa sem dobil tudi digitalno verzijo.

■ Kdo se je sploh spomnil na vaju z Rozo?

V osemdesetih letih sem začel z reklamami za robčke in toaletni papir Paloma, ki jih je snemal Jurjaševič (Boris, op. a.), začelo pa se je z najbolj kultno reklamo, mojo prvo, tisto A tebi kaj po čopiču teče? Meni nikoli, mi ne curlja in ne kaplja. Takrat sem bil totalno pijan. Pustili so me cel dan čakati, jaz pa sem medtem mirno spraznil flašo sadjevca.

■ Ste tekste za reklame pisali tudi sami?

Ne, popravljaj sem jih, pa ni šlo skozi. Bile so slabomne, ker je bil naročnik presran. To je to, kar je napisal Tavčar že v Izza kongresa - da je Ljubljana leglo strahopetcev, ki zatre vsakega. František Čap je naredil samomor, ker so ga zajebali, pa je edini snemal filme za ljudi. Tako je to. Tukaj, če se nočeš podrediti trendom, kaj se sme in česa ne, morali, etiki, nisi dobrodošel. Takšnih ljudi se izogibajo. Mene tudi niso mogli na televiziji, ker so se bali, da bom delal pizdarije. To mi je bilo čisto nedoumljivo. Na življenje, na umetnost, na vse sem vedno gledal kot na popolno svobodo. Tukaj ni ničesar, kaj se sme in česa ne. In potem sem se kot svobodnjak distanciral od tega. Po eni strani imam srečo, ker nisem bil zastrupljen z ambicijami, adolescentne fantazme, da bom velik kot Eisenstein ali Kubrick, pa sem hitro opustil. Skozi mistiko sem potem videl, da je to pravilno in da je važno, kaj si, ne pa, kaj delaš oziroma kaj si postal.

■ Kaj ni to malo egoistično?

Najprej moraš biti sebičen do skrajnih mej, saj ne moreš dati drugega kot govno, ker si ga poln. Mi moramo najprej doseči stik s srcem in svojim bitjem, ko dosežeš to, pa se avtomatično začne dajanje. Do takrat pa moraš biti sebičen, ker drugače delaš samo napako za napako. Boj se tistih, ki hočejo dobro. Pot do pekla je tlakovana z dobrimi nameni. Boj se tistih, ki postavljajo sirotišnice. To je politika cerkve - najprej ustvariti ogromno revežev, potem pa misijonarje, ki jim bodo dali jesti. Najlažje je spreobrniti reveže, nikoli pa niso spreobrnil nobenega bogataša. Nikamor nisva prišla ... A važna je pot, ne cilj.

■ Nekaj bo že.

Brez skrbi, da bo. Bolj ko bo čudno, bolj ko bo nedoumljivo, bolj bo. Saj ni nič jasno.